

MINISTER SKARBU PAŃSTWA

MSP/DRiR-GD-561-210/12(DRiR/2678/12)

Warszawa, dnia 12

września 2012 r.

GABINET MARSZAŁKA SENATU

wplynęło dnia 14.09.12.
nr 4303 podpis *Borusewicz*

Pan
Bogdan Borusewicz

Marszałek Senatu
Rzeczypospolitej Polskiej

P. R. R. R.
Biuro Marszałka Senatu
wplynęło dnia 18.09.12
nr 7878 podpis *M. W.*

Grzegorz Antoni Krawczyk

W odpowiedzi na powtórne oświadczenie Senatora Rzeczypospolitej Polskiej Pana Jana Marii Jackowskiego (znak: BPS/043-17-656/12) w sprawie *mienia obywateli polskich przejętego w latach 1939 – 1945 przez III Rzeszę*, Minister Skarbu Państwa w porozumieniu z resortami Spraw Zagranicznych, Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Fundacją Polsko-Niemieckie Pojednanie, wyjaśnia co następuje:

Problem realizacji roszczeń z tytułu mienia – nieruchomości obywateli polskich, skonfiskowanego w latach 1939-1945 przez III Rzeszę należy rozpatrywać w kontekście szeregu skomplikowanych procesów historycznych i zmian, które miały miejsce podczas II wojny światowej i po jej zakończeniu. W tym okresie granice Polski uległy zasadniczym zmianom, nastąpiły masowe przesiedlenia ludności, kraj poniósł ogromne straty wojenne. Ponadto zmienił się ustrój Polski, co skutkowało między innymi zmianami własnościowymi oraz nacjonalizacją mienia skonfiskowanego uprzednio przez okupanta w trakcie działań wojennych. W tym zakresie Pan Senator był już informowany przez Ministra Skarbu Państwa w porozumieniu z Ministrem Spraw Zagranicznych, w piśmie z dnia 18 czerwca 2012 r. Restytucja nieruchomości podlegających nacjonalizacji, do których zalicza się również mienie skonfiskowane w trakcie II wojny światowej przez III Rzeszę, a następnie przejęte przez władze komunistyczne, jest realizowana w Polsce od czasu przekształceń ustrojowych jakie nastąpiły po 1989 roku.

Należy jednakże podkreślić, iż bezpośrednią podstawę dochodzenia roszczeń reprivatyzacyjnych w obecnym stanie prawnym stanowi fakt przejścia nieruchomości przez Państwo w ramach nacjonalizacji przeprowadzonej w latach 1944-1962, a nie konfiskata przez właściwe organy jest każdorazowo analiza oraz ocena zgodności przejścia nieruchomości z przepisami aktów nacjonalizacyjnych. W ramach prowadzonych postępowań nie następuje rozróżnienie na nieruchomości znacjonalizowane bezpośrednio od właścicieli oraz mienie skonfiskowane przez III Rzeszę, a następnie znacjonalizowane. Z powyższych względów nie jest możliwe przedstawienie informacji, o które wnosi Pan Senator, w zakresie

nieruchomości skonfiskowanych przez okupanta hitlerowskiego w latach 1939 – 1945, gdyż dane takie nie istnieją.

Jednocześnie nawiązując do odpowiedzi udzielonej Panu Senatorowi na oświadczenie z dnia 10 maja 2012 r. należy raz jeszcze zaznaczyć, iż mienie obywateli polskich skonfiskowane przez okupanta w czasie II wojny światowej objęte było działaniem dekretu Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 listopada 1939 r. o *nieważności aktów prawnych władz okupacyjnych*. Zgodnie z art. 2 w/w dekretu wszelkie akty prawne i zarządzenia władz okupujących terytorium Państwa Polskiego dotyczące przenoszenia, obciążania, ściśnienia lub ograniczenia pod jakąkolwiek inną nazwą prawa własności: Skarbu Państwa, związków komunalnych, przedsiębiorstw państwowych i komunalnych, instytucji publicznych oraz osób fizycznych i prawnych, na rzecz obcych państw, obcych obywateli lub obcych osób prawnych, są nieważne i niebyłe.

Niezależnie od powyższego rozpatrując problem realizacji roszczeń z tytułu konfiskaty mienia obywateli polskich przez okupanta hitlerowskiego w trakcie II wojny światowej, w kontekście międzynarodowym, należy rozróżnić kwestie reparacji wojennych jako zobowiązań między państwami i kwestie odszkodowań wynikających z indywidualnych roszczeń obywateli. Zgodnie z Układem Poczdamskim z dnia 2 sierpnia 1945 roku polskie roszczenia reparacyjne miały być zaspokojone przez ZSRR z przypadającej mu masy reparacyjnej znajdującej się na terenie radzieckiej strefy okupacyjnej oraz na terytorium Bułgarii, Finlandii, Węgier, Rumunii i wschodniej Austrii. Następnie 16 sierpnia 1945 roku Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej i rząd ZSRR zawarły *Umowę w sprawie wynagrodzenia szkód wyrządzonych przez okupację niemiecką*, zgodnie z którą wysokość udziału Polski w masie reparacyjnej ZSRR miała wynosić 15% należnych świadczeń. W dniu 22 sierpnia 1953 roku ZSRR i NRD zawarły umowę dotyczącą całkowitego zaprzestania pobierania reparacji niemieckich ze skutkiem od dnia 1 stycznia 1954 roku, a następnie w dniu 23 sierpnia 1953 roku Rząd PRL wydał oświadczenie o zrzeczeniu się z dniem 1 stycznia 1954 roku spłaty odszkodowań na rzecz Polski.

Rozliczenia Polski i ZSRR dotyczące reparacji zamknięto podpisaniem w dniu 4 lipca 1957 roku Protokołu Końcowego o dostawach towarów dokonanych dla PRL na rachunek jej udziału w reparacjach z Niemiec. Wysokość dostaw otrzymanych przez Polskę określono w Protokole na 228,3 mln dolarów według cen z 1938 roku. Dostarczona Polsce masa reparacyjna obejmowała majątek kolejowy, statki, urządzenia i maszyny pochodzące z demontażu zakładów przemysłowych w zachodnich strefach okupacyjnych oraz dostawy towarów pochodzących z bieżącej produkcji w radzieckiej strefie okupacyjnej.

Brak jest na chwilę obecną jakichkolwiek informacji na temat ewentualnego skierowania majątku otrzymanego w latach 1945 – 1953 w ramach reparacji, na zadośćuczynienie indywidualnym roszczeniom polskich obywateli, którzy utracili mienie w wyniku działań III Rzeszy. Organem, który miał się zajmować ustaleniem i oszacowaniem szkód wojennych, działaniami zmierzającymi do uzyskania odszkodowań od Niemiec oraz rewindykacją polskiego mienia był powołany dekretem PKWN z dnia 27 września 1944 roku Resort Odszkodowań Wojennych, przekształcony 6 stycznia 1945 roku w Biuro Odszkodowań Wojennych (BOW). Zgodnie ze Statutem Biura Odszkodowań Wojennych instytucja ta miała między innymi w porozumieniu z zainteresowanymi ministerstwami opracować formy pomocy dla ciężko poszkodowanych obywateli. Do zadań Wydziału Planowania i Odszkodowań BOW miało należeć między innymi kierowanie akcją odszkodowań indywidualnych i weryfikacja indywidualnych wniosków odszkodowawczych. W praktyce działalność tej instytucji ograniczyła się do działań związanych z szacowaniem strat i przyjmowaniem indywidualnych wniosków odszkodowawczych. Wkrótce zaś (z dniem 1 kwietnia 1947 roku) BOW zostało rozwiązane.

Kluczową kwestią przy rozważaniu problemu reparacji i odszkodowań jest prawna ocena *deklaracji Rządu PRL z 1953 roku o zrzeczeniu się reparacji wojennych*.

Niezależnie od powyższego wskazać należy, iż na podstawie umowy zawartej między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec w dniu 16 października 1991 roku powołana została Fundacja „Polsko-Niemieckie Pojednanie”, w celu rozdysponowania pomocy humanitarnej z wkładu finansowego w wysokości 500 mln DM wniesionego przez stronę niemiecką w latach 1992 – 1993. W porozumieniu międzyrządowym nie określono precyzyjnie kategorii osób poszkodowanych, uprawnionych do występowania o pomoc finansową, stwierdzając jedynie, że *środki Fundacji przeznaczone zostaną wyłącznie dla szczególnie poszkodowanych ofiar prześladowania nazistowskiego, a Fundacja określi niezbędne przesłanki wypłaty świadczeń, to znaczy kryteria, których spełnienie uprawniać będzie do występowania o pomoc humanitarną*.

Ze względu na ograniczone środki otrzymane z RFN oraz skromne możliwości własne Fundacji Polsko – Niemieckie Pojednanie, nie było możliwe objęcie niemiecką pomocą humanitarną wszystkich ofiar nazizmu. Pomoc kierowana była natomiast do byłych więźniów obozów koncentracyjnych, gett, hitlerowskich więzień, tzw. Polenlagrów, dzieci pozbawionych opieki rodziców w wyniku nazistowskich prześladowań, dzieci germanizowanych oraz do byłych robotników przymusowych deportowanych na teren III Rzeszy i dzieci do lat 16 zmuszanych do pracy w rejonie miejsca zamieszkania.

W kontekście roszczeń obywateli polskich, poszkodowanych przez nazizm należy zaznaczyć, że we wspomnianym porozumieniu międzyrządowym z dnia 16 października 1991 r. Rząd Polski zadeklarował, że nie będzie dochodził dalszych roszczeń obywateli polskich, które mogłyby wynikać w związku z prześladowaniem nazistowskim. Jednocześnie stwierdzono, że *Oba Rządy są zgodne co do tego, że nie powinno to oznaczać ograniczenia praw obywateli obu Państw*.

Pragnę również wyjaśnić, że od 1998 roku toczyły się wielostronne międzynarodowe negocjacje, również z udziałem Polski, zakończone podpisaniem w Berlinie w dniu 17 lipca 2000 r. „Wspólnego Oświadczenia” oraz uchwaleniem przez niemiecki Bundestag Ustawy o powołaniu Fundacji „Pamięć, Odpowiedzialność i Przyszłość”. Na tej podstawie od 2001 roku wypłacane były świadczenia dla byłych robotników przymusowych i niewolniczych III Rzeszy oraz niektórych innych ofiar nazizmu z całego świata. Organizacją partnerską Fundacji Federalnej właściwą do rozdysponowania świadczeń dla zamieszkałych w Polsce byłych robotników przymusowych i niewolniczych oraz osób, które doznały ciężkich szkód była Fundacja Polsko - Niemieckie Pojednanie.

Zgodnie z Raportem Fundacji „Pamięć, Odpowiedzialność i Przyszłość” z 2007 roku liczba beneficjentów świadczeń z tytułu szkód majątkowych zamieszkałych w Polsce wynosiła 7 314, zaś łączna kwota świadczeń wypłaconych na ich rzecz wyniosła 43,2 mln Euro.

Stosownie do zapisów niemieckiej Ustawy o powołaniu Fundacji „Pamięć, Odpowiedzialność i Przyszłość” z dniem 31 grudnia 2006 roku ostatecznie zakończono wypłaty świadczeń ze środków niemieckiej Fundacji.

Wspomnieć należy ponadto, że zgodnie z niemiecką Ustawą przeznaczono również 200 mln DM na wyrównanie niezapłaconych lub odebranych i niezwróconych w inny sposób polis ubezpieczeniowych niemieckich przedsiębiorstw ubezpieczeniowych z lat 1933-1945. Dodatkowo na świadczenia humanitarne z tego tytułu przeznaczono 350 mln DM. Organizacją właściwą do wypłaty świadczeń z tego tytułu była Międzynarodowa Komisja do spraw Roszczeń Ubezpieczeniowych Okresu Holocaustu (ICHEIC). Fundacja Polsko – Niemieckie Pojednanie nie dysponuje jednak informacjami jaką część beneficjentów tych wypłat stanowią byli czy obecni obywatele polscy.

Odnosnie strat poniesionych w trakcie II wojny światowej z tytułu skonfiskowanego przez okupanta mienia z zakresu kultury i sztuki, Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego w wyrażonym stanowisku dotyczącym oświadczenia Pana Senatora wskazał, iż nie dysponuje danymi statystycznymi w powyższym zakresie. Jednocześnie resort Kultury i Dziedzictwa Narodowego poinformował, że w latach 1945-1951 działało Biuro Rewindykacji i Odszkodowań zajmujące się między innymi zbieraniem materiałów dotyczących strat w dziedzinie kultury i sztuki oraz rewindykacją przedmiotów zrabowanych przez okupanta, jednakże akta dotyczące działalności w/w podmiotu znajdują w zasobach Archiwum Akt Nowych.

Działania dotyczące dokumentowania oraz restytucji polskich strat wojennych w dziedzinie kultury wznowiono w 1991 r. Obecnie są one prowadzone przez Departament Dziedzictwa Kulturowego Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

2 powierzeniu,

Mikołaj Budzanowski

Kopia:

Departament Spraw Parlamentarnych
w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów